

BORIS FILAN

BENÁTKY
LUBLANA
TERST
DUBLIN
MOSKVA
BERLIN

ROZHOVOR S TIGROM

**ROZHOVOR
S TIGROM**

Text © Boris Filan 2015

Fotografia na zadnej strane obálky © Nguyen Phuong Thao, Reflex

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2015

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-1429-8

BORIS FILAN

ROZHOVOR
S TIGROM

✧ BENÁTKY ✧ L'UBL'ANA ✧ TERST ✧ DUBLIN ✧
✧ MOSKVA ✧ BERLÍN ✧

slovaart

Keď sa nebojím, tak sa nudím.

S. Márai

Mapa nie je územie.

Alfred Korzybski, *Science and sanity*, 1933; 4. vyd.,

The International Non-Aristotelian Library, 1958, II, str. 58

Vesmír je bližšie ničote, ako by sme si mohli mysliet.

Je to štruktúrované nič.

J. W. Diamond

Vo Zvolene v hoteli Poľana ma ráno v reštaurácii privítala tenučká ser-
vírka s detskou tvárou a bystrými ženskými očami.

„Dobré ráno, pán Filan!“

„Dobré.“

„Čo si dáte na raňajky?“

„Kávičku a kúsok syra.“

„A niečo teplé?“

„Napríklad?“

„Čo ja viem? Volské oči...“

„Volské oči? U nás sa hovorí *volské oko*.“

„Ja viem, ale vám by jedno bolo málo.“

Aké milé, zábavné a pohotové dievča, pomyslel som si.

V Terste mi tie *volské oči* bez pýtania naservírovali.

Ale tam sa ešte dostaneme.

BENÁTKY

SEN O SNE

Mamu a more neoklameš.

NTORE

Keď sme nedávno blúdili po Benátkach, moja manželka sa čudovala, prečo pátram po akejsi studni. Samého ma prekvapilo, že som ju objavil na malom námestí. Taká klasická stredoveká verejná studňa s kamennou obrubou. Mala drevený kryt, takže sa na jej okraji dalo sedieť. Kedysi som mal rád film *Návrat do budúcnosti*, v ktorom sa mohli Marty McFly a doktor Emmett Brown pohybovať v čase. Teraz by som potreboval ich stroj času, aby som sa mohol presunúť do roku 1965, do jedného aprílového dňa, krátko pred poludním. Lebo pred pol storočím sa na tejto benátskej studni odohrala osudová udalosť. S juniorskou reprezentáciou sme boli hrať basketbal na turnaji v Trente. Talianski organizátori nám pripravili celodenný výlet do Benátok. Náš tréner sa volal pán Homola, bol to drobný bielovlasý muž s jemnou tvárou holuba. Už vo Viedni varoval, aby sme si dávali pozor na reči, lebo každý druhý človek tu rozumie po česky alebo po slovensky. A potom v Benátkach, v Dóžovom paláci, sa mu to stalo. Po palácových schodoch pred nami stúpala žena, ktorej božie dary sa dvíhali, klesali, hojdali a pohybovali ako dobre namazané piesty. Náš spoluhráč Bolek Polcar na nej mohol oči nechať. „To je kus, trenére,“ povedal nadšený.

Tréner Homola skúseným pohľadom tú paniu ohodnotil a povedal: „Bolku, neblázni, ta už má svoje vodválné.“

Neznáma žena práve došla na najvyšší schod. Zastala, otočila sa a ako bola dobrý meter nad nami, povedala trénerovi Homolovi smrteľne mrazivo po česky: „Radši se podívejte na sebe, vy volezlej vo-pičáku.“

Lutoval som, že som si nestihol tú paniu odfotiť. Mal som so sebou fotoaparát, ktorý som nepúšťal z ruky. Rok som si naň šetril. Bol to môj splnený sen. Krásny, kvalitný prístroj, vybavený skvelou optikou Carl

Zeiss Jena. Všetci mi ho závideli. Remienok od puzdra som si pre istotu vždy omotal okolo zápästia, dvakrát. Vo fotoaparáte som mal zábery z cesty cez Rakúsko, z basketbalového turnaja, z exkurzie do vinárstva baróna di Trencka. Úplné poklady. Po spoločnej návšteve Dóžovho paláca sme dostali rozchod. Ja som chodil vo dvojici so spoluhráčom Bolkom Polcarom. Fotil som smutné čierne gondoly, tajomné kanály, rozprávkovo sa rozpadávajúce domy, ktorých schody viedli z brány rovno nad vodu. Mal som vydarené zábery klebetiacich gondolierov aj všadeprítomných mačiek.

Benátky sú mesto ako stvorené na zablúdenie. Keď sme sa s Bolkom štvrtý raz ocitli na malom útulnom námestíčku s verejnou studňou, už sme si necítili nohy. Dve miesta na nej sa práve uvoľnili, tak sme si tam rýchlo sadli a cítili sme sa exkluzívne a šťastne ako blchy na žirafinom krku. Bolo to neuveriteľné, nádherné, nezabudnuteľné. Boli sme s reprezentáciou na nedosiahnuteľnom Západe. Sedeli sme v srdci Benátok medzi svetobežníkmi. Všetci tí ľudia boli uchodení, na prasknutie plní pohľadov krásnych a sýtych ako svadobná hostina, nekonečná inscenácia, ktorej herci chodia aj do postele v kostýmoch. Boli sme v srdci romantického mesta, ktoré vraj nikto neopustí taký, aký doň vošiel. Väčšina návštevníkov tam niečo získa na celý život. Nadšene sme si s Bolkom vymieňali svoje pocity. Mali sme šesťnásť rokov, boli sme zo všetkého okolo nás ako omámení.

Mimovoľne som pohol pravou rukou, ktorou som sa opieral o studňu. Zdala sa mi nečakane ľahká. Niečo som tušil, ale nechcel som sa tam pozrieť. Nakoniec som nevydržal a zamrzol som v slnečnom dni. Zo zápästia mi smutne ovisal úbohý remienok. *A foták fuč!* Miestny zlodej mi britvou odrezal môj drahocenný fotoaparát z ruky tak majstrovsky, že som to vôbec nezacítil. Ten pocit si dokážem vybaviť aj dnes, hoci som ho chcel stokrát vymazať z pamäti. Odmietal som uveriť vlastným očiam. Potriasal som rukou, akoby to mohol byť dáky kúzelnický trik, ktorý som nevedomky predviedol. Bolek v prvej chvíli nechápal, čo sa

deje. Ale z výrazu mojej tváre a z panických signálov, ktoré som vysielal, pochopil, že je to niečo veľmi vážne. Stalo sa mi to, čo už potom v živote iba raz. Keď som v Chorvátsku oslepený slnkom na neprehľadnej ceste zrazil koňa zapriahnutého do povozu plného drevorubačov. Aj vtedy môj mozog odmietol prijať realitu. Nechcel som akceptovať to, čo vidím. Stál som na benátskom námestí a mal som vypálené poistky. Dáky miestny naničhodník mi ukradol môj milovaný fotoaparát so všetkými nenahraditeľnými zábermi. V knihách sa občas píše o bolesti duše. To nie je žiadna metafora. Mal som pocit, že do mňa niekto nalial liter žeravej nespravodlivosti. Benátkam som otvoril svoje srdce a ony mi naň napľuli. Bolo to ako malá smrť.

Keď som sa teraz po rokoch s manželkou ocitol pri tej istej studni, stará ľútosť sa mi vrátila. Ale už opuzdrená. Vždy som si želal vrátiť sa sem a mať stroj času. Vrátil by som sa minútu pred tým, ako mi ten zlodej foťák odfikol a šlohol. Alebo by som sa vrátil ešte o pol hodiny skôr, aby som nedovolil trénerovi povedať tie hlúpe slová o peknej panej. A on by si nevypočul pravdu o sebe. Dnes viem svoje. Neprišiel som sa k tej studni sťažovať, ale poďakovať. Stvoriteľa dodatočne zamrzelo, že dovolil, aby bolestivo okradli jedného naivného chalana. Za trest na Benátky poslal záplavy. A mne cez firmu Olympus posielala každý rok na testovanie vynikajúce fotoaparáty. Všetko je tak, ako má byť.

Do Benátok sa nedá nejst'. Človek ich musí vidieť na vlastné oči. Stačí raz, na deň, a každý je po tej návšteve do konca života expertom na Veneziu. Po návrate z Benátok majú ľudia oči hodvábne ako po prežitej rozkoši a referujú: „Vieš, bolo tam milión ľudí, ale dalo sa to prežiť. To mesto je nádherné. Ľudí ako zrníek v makovici, ale nááádhera. Jasné, že kanály sú špinavé a gondoly vyzerajú ako truhly, ale je to ako v rozprávke. Domy sú podmáčané, uličky úzke a tmavé ako diery v ementáli. Ale to Námestie svätého Marka! To sa musí vidieť! To sa musí vidieť! Samozrejme, aj tam je po desiatej milión ľudí, za obyčajnú kávu chcú dvanásť eur. Že či dobrá? Čo si sa zbláznil? Mali sme z autobusu svoju. Ale to námestie a Dó-

žov palác, to sa musí vidieť! Koľko stojí vstupenka?? Dvadsaťštyri eur za osobu. Jasné, že sme dnu neboli, iba Milan sa dostal na prvé poschodie zadným vchodom. Hovoril, že to sa musí vidieť...”

O Benátkach koluje viac zaručených správ a legend ako o ktoromkoľvek inom meste. Keď som po nedávnom návrate pri večeri s priateľmi hovoril o tom, ako musia vidieť Benátky, Jožo Ráž nad nimi iba mávol rukou. „O pár rokov sú pod vodou!“

Jožo máva dobrý odhad, ale čo sa týka Benátok sa mýli. To mesto bolo neskutočné už pred stáročiami. A bude rovnako nádherné a fascinujúce, aj keď už Bratislava bude iba súvislý pás nákupných centier, ktoré ju prepoja s Trnavou a Piešťanmi. Benátky nie sú obyčajné mesto, to je fantastické hniezdo, ktoré si vybudovali Láska a Smrť, keď ešte žili spolu.

Láska a Smrť sú voda, čo ich drží nad vodou.

Neexistujú o tom žiadne dokumenty, ale podľa expertov Benátky založili utečenci z okolitých miest, keď sa Rímska ríša otriasala pod útokmi barbarov. V niekoľkých vlnách utekali pred hordami brutálnych Germánov a Húnov. Na bahnistých ostrovčekoch lagúny si začali stavať rybárske chatrče na drevených koloch zarazených do dna. Tomu sa dá ľahko uveriť, iba mi nie je jasný ten prechod od chatrč do nadpozemského prepychu a krásy. Teraz som bol v Benátkach piaty raz. Je to jedno z miest, ktoré je čoraz krajšie a krajšie. A čoraz viac sa podobá na pôvodnú brilantnosť. Benátky sú zázračný balón, ktorý sa vznášal tesne nad morom nadnášaný bohatstvom, pýchou, aroganciou, poéziou, fantáziou a hravosťou. Lebo – dobre, je to obdivuhodné, úžasné, nádherné. Ale komu by sa chcelo tak bývať a žiť? Museli sa tam zísť nepredstaviteľne usilovní, schopní, vytrvalí a zbohatnutí šialenci, ktorí našartovali obrovskú commediu dell'arte. Celý svet stráca dych pred nádherou Benátok, ale už nikomu a nikde nenapadlo ich koncept použiť a zopakovať. Mať namiesto ulíc kanály a namiesto koní pred domom uviazané člny. Ale aké člny? Gondola je jeden z dôkazov, že neboli celkom pri zmysloch. Teraz som obedoval v reštaurácii priamo pri mori. Dva met-

re pred nami kotvilo desať parádných gondol. Viete si predstaviť, že by po Bratislave chodili ako taxíky veľké staré pohrebné vozy šoférovane operetnými funebrákmi? Je to jasné, Benátky sú jeden obrovský, geniálny, majstrovský vtip. Keď som sa na to trošku sústredil, počul som z výšky Boží rehot. Pane, všetka česť, Benátky sa ti podarili.

Keby boli Benátky sladkosť, tak by to bola vynikajúca poschodová torta s úžasnou plnkou a bonbónmi v staniole. Tak to robievala moja stará mama, že dávala na okraj torty rôznofarebné zabalené bonbóny, aby sa *blyščali*. Presne to umenie ovládali Benátčania. Benátky boli nie najčerstvejšia parádna torta, ktorá pod ťarchou ozdôb a krémov trošku klesla a mrvila sa. Ale na každom kroku ponúkala také chute, že sa mi až hlava točila. Bolo jasné, že každý hlt je neprekonateľne sýty a nikomu sa nepodarí zjesť celú tortu, ani obrom-žrútom Gargantuovi a Pantagruelovi. Lenže Benátky sú duchovný priestor, kde je v každej kvapke celé more. Keby vás tam zázračným dopravným prostriedkom zobrali iba na sekundu a hneď vás odviezli, už nikdy nezabudnete na Canal Grande a bolestivo rozpažený Ponte dei Sospiri – Most vzdychov. Spája Dóžov palác s Prigioni nuove ponad Rio di Palazzo. V roku 1605 ho postavil Antonio Contino, synovec Antonia da Ponte, staviteľa chýrneho mosta Rialto. O Moste vzdychov nikto nemôže povedať, že je ako dáky iný. Na sto miestach sveta sú mosty, o ktorých sa hovorí, že sú ako Most vzdychov. Ale v skutočnosti nie sú a nemôžu byť. Lebo originál je iba jeden. Benátčania si vytvorili svoj vlastný štýl, svoju filozofiu, svoju poetiku, podobne ako bociany. Ani jednému okrídlencovi na zemeguli nenapadlo stavať si obrovské nádherné hniezdo na vysokých továrenských komínoch. Každý si myslel, že sa to nedá, a bociany to dokázali. A Benátčania tak isto. Ukradli moru z jeho paláca jednu komnatu a more k nim odvtedy neohlásené chodí na návštevu.

Bol som v Benátkach vtedy, keď sa príliv vybral na Námestie svätého Marka. Najprv bolo more neisté ako kamzík na rovine, ale po chvíli obsadilo celé námestie a spravilo z neho obdĺžnikovú lagúnu. A súčas-

ne aj najväčšie benátske zrkadlo na svete. Bol to neuveriteľný pohľad. Nádherné budovy sa ornamentálne zrkadlili na hladine, zdobenej vlnkami ako baroková krinolína. Všetci, čo sme tam boli, sme prežívali nádhernú hrôzu z nezvyčajného, nevídaného a nečakaného. Bolo to príťažlivé ako sledovať horiaci dom. V každej osudovej potýčke so živlom je niečo fascinujúce. Najviac sila, ktorú príroda vo všedný deň skrýva. Trik s vodou na Piazza San Marco predvádza Mesiac, ktorý má na starosti prílivy, odlivy a ženské veci. Benátčania sú na návštevu mora pripravení. Okolo námestia sú na trubkovej konštrukcii naukladané praktikáble, po ktorých sa dá prejsť suchou nohou. Ale ak si ľudia aj namočia topánky a nohavice, je to taká nehoda, ktorou sa potom pýšia a rozprávajú o nej. S pár nadšencami sme si vyhrnuli nohavice po kolená a brúzdali sme sa po námestí. Uprostred stáli dvaja karabiniéri v uniformách a mali natiahnuté vysoké rybárske čizmy. Usmievali sa na nás a my na nich. Nikdy nepanuje medzi previnilcami a strážcami poriadku taká sympatia, ako keď im všetkým tečie do topánok.

Teraz dovoľte trošku suchých historických faktov. V 15. storočí malo v Benátkach riadnu licenciu 14 000 kurtizán, ktoré odvádzali pomerne vysoké dane. Ešte vyššie ako dane mali podpätky na topánkach, až polmetrové. Krásne kurtizány vychádzali z domu až popoludní. Mali oblečené široké krinolíny, nápadné bohaté šaty, vo vlasoch vpletené stužky a drahokamy. Boli ovešané šperkmi a bielu pleť si chránili nádhernými slnečníkmi. Na vysokých podpätkoch sa pomaly prechádzali po Piazzze a iných námestiach. Topánky mali také mimoriadne vysoké preto, aby si nenamočili šaty v slanej vode. Mužov zvädzali úsmevom, tajnou rečou vejárov, alebo občas nechali z výstrihu vykĺznuť cicík. Povolanie kurtizány bolo nebezpečné, často z tých podpätkov padali a lámali si nohy alebo vyvrtli členky. V roku 1547 vytlačili v Benátkach veľký, krásne upravený katalóg kurtizán. Bolo v ňom 20 000 mien rozdelených podľa kategórií. V tej najvyššej, de luxe, bolo 215 mien. To boli inteligentné krásavice, ktoré poskytovali *full servis*. Majstrovsky ovládali umenie duchaplného rozhovoru, vyznali sa v literatúre, mohli mať

doktorát z psychológie, sexuológie aj z rehabilitácie. Tie hviezdy medzi kurtizánami sa nemuseli prechádzať po Piazzе ani prevážať v gondole po Rio della Sensa. V katalógu boli uvedené ich adresy aj cena. Pri každom mene bol krátky životopis, v ich veku ani nemohol byť bohvieaký dlhý, aj keď človek nikdy nevie. Katalóg informoval o vedomostiach krásavíc, o ich špeciálnych schopnostiach aj rodinných záväzkoch, lebo mnohé boli vydaté. Klient si ich mohol objednať ako eskort, alebo ich navštíviť. Tie najväzenejšie kurtizány boli múdre, vtipné a priberčivé. Najslávnejšiu z nich, Zuliettu, navštívil svetoznámy filozof Jean-Jacques Rousseau. Keď ju videl v *neglizé*, užasol nad jej krásou. Ale jeho priekavý rozum mu našepkával, že dokonalá krása neexistuje. Začal na Zuliette hľadať chybičku a nakoniec ju aj objavil. Ľavý prsník mala menší a našikmo. Rousseau bol idiot. Najväčší odborník na ženskú krásu sochár Tibor Bártfay mi povedal, že tie najkrajšie prsia musia trochu škúliť. Rousseau bol taký netaktný, že kurtizáne o svojom objave povedal. Zuletta vstala, otvorila dvere a povedala: „Zanetto, lascia le donne e studia matematica.“ *Milý Jean, zabudni na ženy a venuj sa radšej matematike.* A vykopla ho. V polovičke 18. storočia vláda rozhodla, že všetky prostitútky musia opustiť Benátky. Ale mešťania si veľmi rýchlo uvedomili svoj omyl. Kurtizány totiž prinášali mestu veľmi slušný zisk, a najmä pôsobili ako informátorky benátskej tajnej služby. Mestskí páni sa nakoniec museli dievčatám ospravedlniť. Prehovorili ich, zavolali ich späť, vyplatili im náhradu za ušlé zisky a poskytli im nové byty. Z toho je jasné, že Benáčania boli rozumní ľudia. A že tie najväčšie *kurtizány* sa vždy vrátia.

O Námestí svätého Marka v Benátkach povedal Napoleon, že je to najkrajšie námestie v Európe. A iba nebo môže byť jeho dôstojným pláťom. Keď sme teraz s manželkou vystúpili z vlaku, navrhol som, aby sme na Piazza San Marco nešli loďou, ale peši. Predstavoval som si to ako skvelú pätnásť-, no, dvadsaťminútovú prechádzku starým mestom. Lebo s tým nádherným námestím je to ako so sexom. Námestie svätého Marka je vyvrcholením. Po ňom sa už k predohrám nevrátite. Moja

manželka má ľahké nôžky a nekonečnú výdrž. Nie že ja by som hodinu nevydržal kráčať, ale táto prekážková dráha ma zničila. Je to triatlon – dostanú zabrať nohy, oči aj lakte. Nemôžem sa sťažovať, sám som si tú púť vybral, ale už nikdy viac. Okrem nekonečných zástupov ľudí sme po ceste museli riešiť veľmi závažné otázky. Kúpiť karnevalové masky už teraz, alebo potom? Kolko, komu a aké drahé? To sú otázky, ktoré z človeka vycicajú energiu. Lebo ani jeden variant nie je šťastný. Nakoniec sme nekúpili žiadne, lebo smerom od nádražia boli čoraz drahšie. Benátčania vždy boli prefíkaní. Na každých sto metroch od stanice je smerovka s nápisom San Marco. A tak sa po hrboľatej dlažbe prebýjate ďalej a ďalej. Nekonečný zástup pred vami a za vami a jeden mocný prúd turistov proti vám. Všetci ľudia si v Benátkach okamžite osvoja choreografiu prekážania. Ženy i muži sa v jednom kuse obzerajú, zastávajú, postávajú, cítajú. Keď už sa ten prúd pohne, vyjde z kostola skupinka Japoncov a zatarasí uličku. Každých pár metrov je most a z neho výhľad na kanál na obidve strany. Takže ľudia na moste nielen postávajú, ale aj pendľujú, ako keď hnusné deti križujú veľký bazén križom-križom. Ináč, *križom-križom* je v Benátkach hlavný smer. Vrážali sme do seba s ostatnými, najprv s úsmevom, potom varovne a nakoniec rezignovane, lebo po nohách ma už boleli aj lakte od nekonečných súbojov, po ktorých nasledovali neúprimné ospravedlnenia. Hovoríte: „Sorry!“ a myslíte si niečo, čo sa podobá na české „Fakt, jo?“ Najdrsnejší sú Rusi. Tí majú z domu vynikajúcu prípravu. Sáču rukami, zadkami, kopú do členkov. Žiadne výnimky, cudzích aj svojich. Už v polovičke cesty mi bolo jasné, kde zbieral Dante materiál na očistec. A to som začínal tušiť, že raz toľko máme pred sebou. To je kritický bod cesty. Lebo presne tam je celkom jedno, či sa vrátite, alebo idete ďalej. A tak sme pokračovali.

Je to viac ako hodina. Nebol som *unavený*, ale do špiku kostí vycicaný emocionálnymi upírmi a preplnený cudzími rozkolísanými energiami. Lebo prechádzka Benátkami je nekonečná reťaz nadšení a sklamaní, obdivu a pohoršenia, lásky a nepochopenia. Plusy a mínusy naskakujú na displeji ako kódy v Matrice. Dvakrát som musel ujsť do najbliž-

šieho kostola ako svätý Václav, keď unikal pred vrahmi. On to nestihol a odsekli mu ruku, kým mne iba zhorkli všetky endorfíny ako pripálené mlieko. Ale noc je najtmavšia tesne pred svitaním. Trikrát som bol presvedčený, že už je to za rohom. Veď si to pamätám. A nakoniec to nebolo za žiadnym rohom, ale na konci uličky, z mosta doprosta sme vykročili rovno na tú zázračnú Piazzu. Poviem vám, vždy to stojí za to. Aj keby ste tam mali ísť desať kilometrov po kolená v bahne alebo cez púšť. Predošlé návštevy boli také bleskové. Z vlaku hneď na loď. Canal Grande. Jeden palác ako druhý. A už ste na Piazza San Marco. Ale keď idete tým preľudneným bludiskom, to človek duchovne vyprahne a bol by vďačný aj za jediný dúšok krásy. A dostane vodopád. Na Námestí svätého Marka je neuveriteľné, že aj keď úplne presne viete, čo môžete čakať, vždy vás znova dostane. Práve tým, že tam nie je takmer nič iné ako to námestie. Žiadny pomník či fontána. Len to jednoduché, ničím nerušené námestie námestí. Nevojde sa vám do očí. Je také veľkolepé, úžasné, veľavravné, silné a dôležité ako austrálska červená skala Uluru. Lenže tú staval sám Pánboh. Povieť si, že aj La Sagrada Familia v Barcelone je fantastická. Lenže ona je pomník porážky jedného sna. A San Marco je aréna víťazstva a úspechu. Je to najpresvedčivejší pomník kapitalizmu, postavený stáročia predtým, ako kapitalizmus vznikol.

Moja manželka Inge je veľmi príjemný partner na ceste. Nikdy sa nezmocní kormidla, aby riadila koráb našej výpravy. Nechá, aby som sa pomýlil ja. Zle som odhadol vzdialenosť medzi železničnou stanicou a srdcom Benátok. Absolvovali sme päťkilometrový prekážkový beh cez mosty, kanály a zástupy protiidúcich. Počas trate som sa utešoval, ako si dám skvelú kávičku v benátskom Grand Café. Do Grandky som chodieval aj v Bratislave. Na tom by nebolo nič výnimočné. Lenže ja som mal vtedy štyri roky a môj nevlastný starý otec bol luxusný vrchný čašník. Veril, že poludnie je ideálny čas na raňajky. Keď iné deti jedli piškóty v mlieku, ja som mal veľkú zrnkovú kávu so šľahačkou, hemendex a bratislavský orechový rožok. Preto som tak vyrástol. Jediné, čoho som sa bál, že na Piazza San Marco nebude v kaviarni voľné